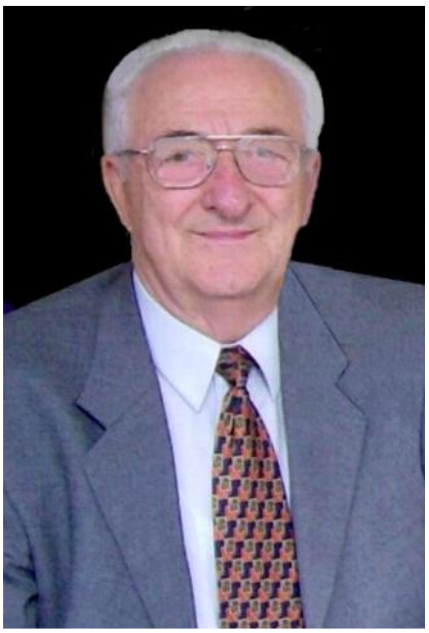
3. Riport az Életfa Emlékplakett Ezüst fokozatával kitüntetett Dr. Mile Sándorral, a HAJDÚTEJ Zrt. nyugalmazott vezérigazgatójával

- Az itt olvasható riport, levelezés útján valósult meg. Riportalanyom bemutatkozó írásának ***Egy életre szóló útravaló a Karcagi Gimnáziumtól*** *címet adta. Kezdjük is a beszélgetést a gimnáziumi évekkel, amikor még egészen más módon folyt az oktatás. Hogyan kezdődtek tanulmányai?*

- Először 1946. év nyarán iratkoztam be a Karcagi Református Nagykun Gimnáziumba, de mire a tanév elkezdődött, már az időközben történt szervezeti változásokat követően a gimnázium általános iskolájának tanulója lettem. Akkor ez megfelelt a régi gimnázium 1. osztályának. Már elemistaként is érdeklődéssel tekintettem a gimnáziumra és tanulóira. Édesapám és több rokonom is ide járt egykor, bár ők csak az algimnázium néhány osztályát végezték el, majd azt követően inasnak, vagyis ipari tanulónak álltak, szakmát tanultak. Családi összejöveteleken gyakran emlegették diákkorukat, egykori tanáraikat, a tanárokról és neves diákokról elterjedt valós és kitalált történeteket, diákcsínyeket.

- Úgy vélem, ez felkeltette az Ön érdeklődését a gimnázium iránt. Már kisgyerekként is gondolt arra, hogy ott tanuljon?

- Szüleim rendszeresen adtak szállást Karcag környékén lakó 1-2 közelebbi, vagy távolabbi rokon fiatalnak, akik a karcagi gimnázium diákjai voltak, s tőlünk jártak naponta iskolába. Tőlük is sokat hallottam a gimnáziumról, a tanárokról, akiket így már névről ismertem. Egyre jobban felkeltette érdeklődésemet a diákélet, s nőtt a vágyam, hogy én is gimnazista legyek. Ez a negyedik elemit követően beteljesedett.

- Milyen iskola volt akkor a gimnázium?

- Ebben az időben a karcagi gimnázium 8 osztályos középiskola volt, de az 1-3. osztálya kényszerű szervezeti változások miatt hivatalosan az általános iskola V.-VII. osztálya lett. Ezek az osztályok jelentették a Gimnázium általános iskolai tagozatát, melynek igazgatója Csávás Sándor ref. vallástanár, felszentelt református lelkipásztor és történelem-földrajz szakos középiskolai tanár, későbbi osztályfőnököm lett.

- Mesélne arról, milyen oktatás zajlott akkor a gimnáziumban és kik tanítottak ott?

- Ezekben az osztályokban a korábbi gimnáziumi rendnek megfelelően folyt az oktatás. Földrajzból az egykori Nagy Magyarország hegy és vízrajzát, vármegye rendszerét tanultuk, történelemből pedig a magyar királyok története volt a vezérfonal. E két tantárgy tanára Dr. Nagy G. Ferencné Aross Rózsa tanárnő volt, aki korábbi felvidéki és székelyföldi utazásainak élményátadásával is gazdagította földrajzi és történelmi ismereteinket.

- Voltak-e tanórán kívüli rendezvények, amelyek felkeltették az Ön érdeklődését?

- A gimnázium általános iskolai osztályaiban élénken éltek a gimnáziumi hagyományok, s mi kisdiákok részesei lehettünk a diákmozgalmaknak is. Ilyen volt az SDG, vagyis a Soli Deo Gloria Református Diákmozgalom, és a cserkészet. Minden évben volt osztálykirándulásunk, melynek során meglátogattuk Sárospatakot és Debrecent, a neves iskolavárosokat. Debreceni kirándulásainkon általában csatlakozott hozzánk olyan Karcagon érettségizett egyetemista, aki az egyetem és város nevezetességeinek bemutatásában közreműködött. Ők kísérő tanáraink egykori karcagi diákjai voltak. Debrecen városáról, Református Kollégiumáról, egyeteméről tanóráinkon sokat hallottunk, mert tanáraink közül többen is Debrecenben szerezték a diplomát és mindig szívesen emlékeztek tanulmányaik helyszínére, a Kollégiumra, az Egyetemre és a városra. Ennek is volt köszönhető, hogy a Karcagon érettségizettek többen tanultak tovább Debrecenben, vagy itt kerestek és találtak munkalehetőséget. A gimnázium általános iskolájában a gimnáziumi hagyományok tovább éltek, amihez az is hozzájárult, hogy tantestületében a rendes és óraadó tanárok mellett sok neves gimnáziumi tanár tanított. A háború utáni tanárhiány miatt néhány tantárgyat évközi váltással többen is tanították. Angol és magyar nyelvórát adott például Szász Béla tanár úr. Dr. Gaál László igazgató úr pedig több tantárgy óráit gyakran helyettesítette. Ezek az órák mindig élményszámba mentek, mert mindkettőjüktől az aktuális tananyag mellett gazdag helytörténeti ismereteket is kaptunk. Megemlékeztek a gimnázium egykori diákjairól is, akik neves tudósok, művészek lettek. A rajzot nyugdíjazásáig Tőkés Sándor művész-tanár tanította, aki az órákon a kunsági népi hagyományokra, szokásokra is felhívta a figyelmet, amikor a karcagi fazekasság egyes darabjait, vagy a népviseleti díszítéseket rajzoltatta velünk.

- Én már csak névről ismerem az Ön által említett híres tanáregyéniségeket. Szerencséje volt, hogy Ön személyesen is ismerhette őket. Milyen helyzet alakult ki az államosítás után?

- Az 1948/49-es tanévtől az államosítással megszűnt az oktatás a gimnázium általános iskolájában, s a tanulók a lakóhelyük szerint általános iskolába kerültek. Ekkortól az orosz nyelvet tanultuk, de fakultatív nyelvként még 1 évig folytathattuk a gimnáziumban megkezdett angol nyelv tanulását is. Az általános iskola 7. osztályát a Kálvin utcai, a 8. osztályát a Zádor utcai iskolában végeztem. Az 1950/51. tanévtől lettem újra a karcagi gimnázium tanulója. Az iskola ekkor már a KARCAGI ÁLLAMI GÁBOR ÁRON Általános Gimnázium nevet viselte.

- Furcsa szituáció lehetett ismét visszakerülni ugyanabba, a már más néven futó iskolába. Elmesélné, hogyan élte meg Ön a középiskolás éveket?

- Elemista és általános iskolás koromban mindig jó tanuló voltam, többször zártam a tanévet kitűnő vagy jeles eredménnyel. Újra gimnazistaként már meg kellett elégednem az évvégi jó rendűséggel, aminek okát utólag is abban látom, hogy nem fordíthattam elegendő időt az otthoni tanulásra. Az iskolán kívül töltött időmből ugyanis egyre többet kellett a családi gazdaságban végzendő munkákkal tölteni. Apám egyénileg dolgozó kovács és lakatos mester volt abban az időben is, amikor a legtöbb kisiparost tsz-be vagy ktsz-be léptették be. Volt néhány hold földünk is családi művelésre. Ott is akadt számomra időnként munka. Én már kisgyermekként dolgoztam apám mellett a kovácsműhelyben és fokozatosan megtanultam a szakmát. Mindig a koromnak megfelelő fizikai munkát végezve egyre több lett az otthoni feladatom. Kisiskolás koromban a tanórákon annyi ismeretet szereztem, hogy az elegendő volt kevés otthoni tanulási idő mellett is a felkészüléshez, a jó tanulmányi eredményekhez. Később növekedtek az iskolai feladatok, de az otthoni munka is egyre nőtt és csökkent a tanulásra fordítható idő. Ennyi tanulás már kevés volt a kiemelkedő tanulmányi eredmény eléréséhez.

- El tudom képzelni, mennyire nehéz lehetett ilyen körülmények között végezni a középiskolát. Talán Ön többet szeretett volna a tanulmányaival foglalkozni. Nem tette szóvá ezt akkor?

- Apai ágon felmenőim nemzedékeken át kovácsok voltak és hagyomány, de egyben kötelezettség is volt a leszármazottak egyikéből kovácsot nevelni. Így szinte természetes volt a családban, hogy kora gyermekkoromtól apám műhelyében fokozatosan megtanultam a szakmát az iskolai tanulmányaim mellett. Szükség is volt a besegítésemre, mert amint azt a szakmai mondás is említi: „egy kovács nem kovács, két kovács egy kovács”. Ez azt jelenti, hogy a szakmában egyes munkákhoz legalább két szakemberre van szükség. A fiúra szálló mesterség hagyománya nem csak a mi családunk sajátossága volt. Karcagon sok ismert családban apáról fiúra öröklődött a családfő mestersége, foglalkozása. „Nem kell feltétlenül ezt a szakmát választani megélhetési lehetőségnek, de minden eshetőségre számítva az élet úgy is alakulhat, hogy az itt megszerzett szakmai ismeretekre még szükséged lehet” - mondta Apám, amikor

kifakadtam, hogy én tovább szeretnék tanulni, s itthon a műhelyben csak segítségként dolgozni. Apám a munkára nevelés előtérbe helyezése mellett mindig is támogatta a gimnáziumi, majd az érettségi utáni továbbtanulásomat.

- *Milyen irányban szeretett volna továbbtanulni? Mi állt érdeklődésének középpontjában?*

- Amikor érettségi előtt a tovább tanulási szándékról az iskolában nyilatkozni kellett, én az Állatorvosi Főiskolát jelöltem meg, ahol majd tanulni szeretnék. Szeretett osztályfőnököm Csávás Sándor tanár úr azonban megsúgta, hogy oda a tantestület a számukra kiadott irányelvek szerint engem nem javasolhat. Apám magán kisiparos volta miatt ugyanis *egyéb* származásúnak minősültem, s bizonyos elit felsőfokú intézményekbe csak munkás és paraszt származásúaknak volt szabad útjuk. Javasolta viszont az Agráregyetemet, melynek van Állattenyésztési Kara, ahol az oktatott anyag egyes részei közel is állnak az általam választott állatorvosi tanulmányokhoz. A tanácsot megfogadva így oda jelentkeztem, ahová fel is vettek. A módosított pályaválasztásom sikerét a gimnáziumunknak, illetve kedves tanáromnak köszönhettem, hiszen Ő tanítványa egyéni sorsával törődve irányított erre a számomra akkor elérhető területre. Az egyetemen az alaptantárgyak vizsgáit sikerrel tettem le, amit gimnáziumunk tanárainak, főként Batta László és Dr. Gyergyói János tanár uraknak is köszönetek, mert Ők biztos és kiváló alapokat adtak kémiából és biológiából.

- *Nagy öröm hallani, hogy ilyen jó véleménnyel van az Önt tanító tanárokról. Én is úgy gondolom, nagyon sokat jelent a tanár személyisége és segítő szándéka a pályaválasztásban. Hogyan alakult az élete az egyetemen?*

- Az első évfolyam elvégzése után egy év kényszer szünetet kellet tartanom, mert származásom miatt az egyetemről kizártak. Ekkor hivatalosan is kovácsinas, vagyis ipari tanuló lettem édesapámnál, hogy a már korábban elsajátított szakmai tudásomat bővítsem, s az dokumentálva is legyen. 1956. decemberében letettem a szakmunkásvizsgát apám nagy örömére, mert ezzel teljesítette a generációkon át öröklődő kötelezettségét: kovácsot nevelt a fiából. Egy év kényszerszünet után újra egyetemista lettem, mert egy felülvizsgálatot követően a korábbi kizárási határozatot - túlkapásra hivatkozással - hatálytalanították. Ezután már töretlen volt az út a diplomáig. Egyetemi tanulmányaim során gyakran érezhettem, hogy a karcagi gimnázium szinte minden tantárgy elsajátításához nyújtott alapokat.

- *Azt szűröm le az eddigi szavaiból, hogy igazán jó lehetőségnek tűnt ez a továbbtanulási útvonal. Hogy ment az álláskeresés?*

- Az 1960. év januárjában agrármérnök lettem. Diplomásként az első munkahelyre sok lehetőség kínálkozott. Szakmai érdeklődésem a tejgazdaság és

tejipari feldolgozás felé irányult, s szerencsére e területen is volt megpályázható munkahely a szülővárosomhoz közeli Debrecenben. Gimnazista koromban többen úgy tekintettünk erre a Karcaghoz legközelebbi nagyvárosra, Debrecenre, mint Ady Endre egykor itthonról Párizsra. A tudomány, a kultúra és a műszaki fejlődés fellegvárát láttuk benne. Mindig szerettem ide utazni, a várost járva történelmi emlékeivel ismerkedni. Ezt az érdeklődést gimnazistaként főként a Debrecenben tanult tanáraim nosztalgikus emlékezései keltették fel bennem. Ezeknek az emlékeknek is köszönhető, hogy munkahelyként ezt a várost választottam. Mérlegeltem ugyanakkor azt is, hogy Debrecen a telephelye az ország egyik jelentős tejipari vállalatának, mely a nagy nyersanyagtermelő térség centrumában van és komoly műszaki-technológiai fejlesztések előtt áll.

- *Van még más magyarázata is annak, hogy miért a tejipart választotta?*

- Az egyetem Állattenyésztési Karán jelentős óraszámban tanultunk a tejtermelésről és a tej fel-dolgozásáról. E tantárgyak különösen felkeltették az érdeklődésemet, s kedveltem oktatóit is. Egyik tanárunk egykor Csermajorban tanított. Előadásait a szakismeretek átadása mellett áthatotta Csermajor szelleme, hangulata is. Így számomra természetes volt, hogy a diploma megszerzése után a tejágazatban helyezkedjek el.

- *Bevált-e a választása?*

- Jól választottam. Bőven volt évtizedekre szóló mérnöki, gazdasági feladat a hajdúsági tejipar fejlesztésében, s a feladatok sikeres megoldásának nyugdíjazásomig részese lehettem. A vállalatnál eltöltött éveket gyakornoki munkakörben kezdtem és művezetői, laborvezetői, üzemvezetői, termelési osztályvezetői munkaköröket töltöttem be, majd 40 évesen a vállalat főmérnöke lettem. Ez a munkakör adta a legszebb mérnöki és gazdaságvezetői feladatokat. Ekkorra a vállalat az ország legtöbb tejet feldolgozó és egyik legeredményesebb, legnagyobb exportra termelő vállalatává fejlődött. Az évek során fokozatosan léptem fontosabb beosztásba, felelősségteljesebb munkakörbe, s végül vezérigazgatóként mentem nyugdíjba. Nyugdíjasként még közel 10 évig szaktanácsadóként dolgoztam szakterületemen a tejiparban.

- *Ehhez az előmenetelhez további tanulmányok kellettek. Milyen tanulmányokat folytatott még az egyetem elvégzése után?*

- Egy év üzemi gyakorlatot követően a gödöllői Agráregyetemen elvégeztem a tejgazdasági-tejipari szakot és szakmérnöki oklevelet szereztem. 1980-ban a tejporgyártás témaköréből doktori értekezést írtam, s Mosonmagyaróváron, az Agrártudományi Egyetemen egyetemi doktori címet szereztem.

- *Az Életfa Emlékplakett Ezüst Fokozatát mikor és miért kapta?*

- Dr. Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter 2015-ben, az államalapító Szent István ünnepe, augusztus 20-a alkalmából adományozta részemre az Életfa Emlékplakett Ezüst Fokozatát, ami egy kitüntetés a tejipari ágazat területén eltöltött több évtizedes szakmai pályafutásom, a tejipari üzemek fejlesztése, struktúraváltása terén elért eredményeim, a Tejipari Hírlapban megjelenő, az ágazat emlékeit idéző írásaim elismeréseként.

- *Érdekelne, hogy milyen írások voltak ezek?*

- Kapcsolatom a Tejipari Hírlappal két évtizedes múltra tekint vissza. A szerkesztőbizottságnak 10 éven át voltam tagja, külsős munkatársként pedig rendszeresen publikáltam a lapba. Kedvező fogadtatásra talált az olvasók körében az *Arcok a tejiparból* sorozat, melynek keretében a múlt elismert szakembereit mutattam be, vagy a *Bezárt tejüzemek nyomában* cikksorozat, amelyben az egykori tejüzemeknek állítottam lapunkban emléket.

- *Az alakalomból megjelent riportban olvastam, hogy Ön oktatott és előadásokat is tartott. Hol és kiknek?*

- A mindennapi munkám mellett a 60-as és 70-es években a debreceni Élelmiszeripari Szakközépiskolában tejipari anyag- és gyártásismeretet tanítottam. Diákjaim közül többen elismert tejipari szakemberek lettek. A Debreceni Agrártudományi Egyetemen a Tejgazdaságtan tantárgy keretében a tejfeldolgozást oktattam. Előadásokat *„A tejgazdaság aktuális közgazdasági problémái”* címmel tartottam. Az egyetemi oktatómunkám elismeréseként címzetes egyetemi docens címet kaptam 1990-ben.

- *Gratulálok ehhez a sokoldalú, töretlen szakmai sikerhez! A munkán kívül azért beszéljünk másról is. Essen néhány szó a családjáról is!*

- Úgy gondolom, hogy „Nagy család – nagy öröm”. Középiskolai tanár feleségemmel két gyermeket neveltünk fel. Fiunk mérnök-közgazdász, lányunk pedig üzemgazdász. Hat unoka teszi teljesebbé a családot. A három fiatalabb unokám még egyetemista, a három idősebb már végzett közgazdász. Ők külföldön találtak érdeklődési körüknek megfelelő munkát, de karácsonykor, olykor 1-2 kivétellel rendszerint együtt van a népes család. Ilyenkor a fiaméknál 14-16-an üljük körül az ünnepi asztalt, ahonnan az utóbbi időben feleségem, gyermekeim édesanyja, unokáim drága nagyija már hiányzik, mert egy súlyos betegség következtében Őt elvesztettük.

- *Mivel tölti a szabad idejét? Van-e valamilyen hobbija?*

- Igyekszem pótolni mindazt, amire aktív éveimben nem tudtam kellő időt fordítani, de azért nyomon követem a tejgazdaság szakmai eseményeit, a tejipar fejlődését, ha nem is olyan intenzitással, mint amikor még részese voltam. Olykor összejövünk néhány egykori munkatárssal, nosztalgiázunk, és megvitatjuk a tejipar aktuális kérdéseit is. Nyugdíjas korom első két évtizedében még gyakori színház és tárlatlátogató voltam, valamint résztvevője az öregdiák rendezvényeknek. Az úgynevezett szépkor közeledtével, illetve most már azt meghaladva, gyengébb egészségi állapotom miatt ezeket is jórészt a tv, a rádió, az internet használata, és a könyvolvasás helyettesíti. A személyes kapcsolatokat is egyre inkább az okos telefonommal ápolom. Gimnazista koromtól hobbim volt a fotózás. Régen sok felvételt készítettem, megörökítve ünnepi alkalmakat, szakmai érdekeségeket. Ma már a mobiltelefonnal készítek olykor felvételeket, s az emlékképeket már nem albumban, papírképeken, hanem internetes tárhelyeken, képfájlokon őrzöm.

- *Végezetül visszatérünk Karcaghoz még egy gondolat erejéig. Úgy tűnik, az olykor nehéz történelmi és családi körülmények ellenére is, Ön megtalálta a helyét az életben. Említette, milyen nagy szerepe volt mindebben a karcagi gimnáziumnak. Így utólag, ennyi év eltelte után is így gondolja?*

- A közel 30 nyugdíjas évem után ma is úgy látom, hogy a diploma megszerzését követően a debreceni munkahelyválasztás sorsdöntő volt számomra. Máshol aligha lehettem volna részese hasonló sikereknek. A munkahelyválasztást, a Debrecen iránti vonzódásomat többek között a gimnázium tanárainak a városról a diákságnak átadott ismeretei, élménybeszámolói is megalapozták.

- *Köszönöm szépen, hogy nyitott volt az interjú készítéséhez. Nagyon tanulságos és érdekes beszélgetés volt. A továbbiakban kívánok Önnek jó egészséget és még sok boldogan eltöltött évet nagy családja körében.*